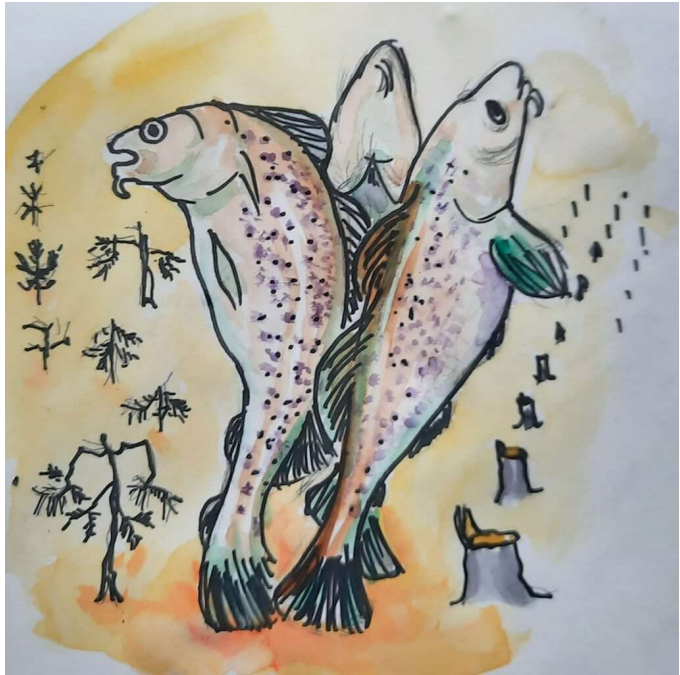

Om torskar vore granar...

Haverikommission behövs

Publicerad 2023-03-27

”Om torskar vore granar – då skulle vi se alla kalhyggen och snabbt kunna konstatera att med många älgar blir det inga plantor kvar. Men vad som händer under ytan i havet sker i det fördolda.” Det skrev professorn i marinekologi Kerstin Johannesson och biologen och författaren Stefan Edman på DN Debatt 7/3. I likhet med många andra, slår de larm om det kapsejsade ekologiska systemet i Östersjön. De stora exemplaren av sill, torsk och kolja, som är själva basen i ett fungerande ekosystem, har ersatts av spigg och annan småfisk i skärgårdarna, huvudsakligen på grund av överfiske, konstaterar de två debattörerna. Nu efterlyser de en haverikommission som bl a borde överväga fridlysning av alla stora fiskindivider, paus för utsjöfisket och reglering av säl- och skarvbeståndet.

De komplicerade ekologiska sambanden mellan växter, vatten, fiskar, fåglar, folk och få och klimatförändringar syns inte lika lätt under allt vatten i Östersjön som på ett norrländskt kalhygge.

Östersjötorsken kollapsade redan på 80-talet medan det tog lite längre tid på västkusten och i Öresund. Älen i Östersjön är numera närmast ett minne blott och gädda och abborre har minskat dramatiskt i skärgården liksom den stora strömmingen. I stället har spiggen blivit 50 gånger vanligare på några decennier, vilket är förödande för Östersjöns ekosystem. De små fiskarna äter nämligen upp de kräftdjur som annars håller ålgräsängar och grunda havsvikar fria från fintrådiga alger och följande planktonblomningar och till råga på elände äter de också upp de större fiskarnas ägg och larver. Samtidigt som det finns katastrofalt få stora fiskar i ekosystemet har säl och skarv flerdubblats och nu blivit så många att deras stora fiskkonsumtion även drabbar dem själva; vuxna sälar i Östersjön visar tydliga tecken på svält genom kraftigt minskat späcklager. Johannesson och Edman beskriver tillståndet i Östersjön och pekar på flera olika orsaker men framför allt på det alltför intensiva och effektiva fisket som inte ger de större fiskarna en chans; de ger ”mest intäkt i yrkesfisket eller mest upphetsning i sportfisket”, konstaterar de båda skribenterna.

– **Fridlys de stora fiskarna och reglera uttagen med maximimått istället för minimimått.**

– **Gör paus i utsjöfisket av strömming och skarpsill för att rädda de kustnära ekosystemen och det lokala fisket.**

-**Reglera skarv- och sälpopulationerna på samma sätt som man på land reglerar älg, björn, lo och varg.**

-**Gör miljökonsekvensprövningar av investeringar i nya fiskefartyg istället för kortsiktiga ekonomiska kalkyler.**

-Öka forskningen för att minska dioxinhalterna i Östersjön så att fisken kan användas som mat utan EU-dispens.

-Kräv samverkan mellan Hav och länsstyrelserna så att stödåtgärder utreds och ges utifrån hela ekosystemets behov.

-Avsätt pengar för restaurering av våra fiskbestånd och se till att regelverken underlättar insatserna

Nuvarande system med EU-kvoter duger inte

Det EU-system med fiskekvoter som ska bevara fiskebestånden duger uppenbarligen inte heller. Nu har vi ju facit, påpekar de två, och det visar att fiskeribiologernas beräkningar av vad som är maximal fiskproduktion inte fungerar som underlag för förvaltningen av fiskbestånden i Östersjön. Deras modeller är alltför förenklade eftersom de bara bygger på att fastställa största möjliga uttag av fisk (mätt i vikt) ur ett uppskattat bestånd utan att beståndet minskar. De väger inte in ålders- och storleksfördelningen i bestånden och effekterna på ekosystemet av att de stora fiskarna fattas. Inte heller tar man hänsyn till att vi numera exempelvis vet att det som antogs vara ett fåtal stora strömmingsbestånd i själva verket är flera och inte alls så stora och därmed också lättare slås ut av det moderna storskaliga fisket. Det spelar ingen roll för de fåtaliga stora industrifiskeföretagen för de kan snabbt flytta sig till andra vatten, men när ett bestånd kraschar drabbar det de mindre kustnära yrkesfiskarna eftersom de är beroende av ett lokalt långsiktigt hållbart fiske.

Goda lokala initiativ stoppas av föråldrade regler

Allt det här vet Havs- och vattenmyndigheten (Hav), hävdar artikelförfattarna, men de är bakbundna av politiska beslut både på EU-nivå och i den svenska riksdagen, en del av dem mer än 100 år gamla. Att vända på den skutan kommer att ta mycket lång tid fruktar Hav.

De ljusglimtar som Johannesson och Edman ser kommer från lokala initiativ där föreningar eller andra aktörer försöker bygga fiskrev eller begränsa skarvkolkolonier och sälbestånd. De stoppas emellertid från tid till annan av länsstyrelser med hänvisning till att det kolliderar med existerande djurskyddsområden, grundade på regler som tillkom under en tid då det fanns ont om säl och skarv och gott om fisk i Östersjön. Så blir det när olika myndigheter ansvarar för olika delar av ekosystemet, påpekar skribenterna.

Industrifiskenäringen och bankerna har makten

De som snabbt skulle kunna göra något för att exempelvis rädda de hotade strömmingsbestånden i Östersjön är de stora fiskeriföretagen som dominerar det svenska fisket och de banker som lånar ut pengar till investeringar i nya fiskefartyg. De sitter idag på den reella makten, menar Johannesson och Edman och därför bör de ingå i den haverikommission, som omedelbart borde tillsättas. Där ska även kompetenser från olika myndigheter finnas med liksom politiker, lokala yrkesfiskare, sportfiskare, forskare och konsumenter. Som medskick till haverikommissionen lämnas sju förslag, se rutorna ovan t.v.

Många oroliga för Östersjöns ekosystem

Johannesson och Edberg är långt ifrån ensamma om att oroa sig för Östersjöns bedrövliga tillstånd. I det digitala nyhetsbrevet Östersjöbrief 54 som kom ut i mitten av mars redovisas en undersökning gjord av BalticWaters 2030 som, visar "hur stortrålarna systematiskt felrapporterar fångst och fångstsammansättningar" och hur det nuvarande sättet att förvalta Östersjöfisken lockar till att felrapportera landningar av skarpsill och strömming. **Fel och fusk i fisket – ett hot mot Östersjön** heter rapporten som du hittar i sin helhet [här](#). Men alla är inte riktigt lika oroliga och framför allt inte lika säkra på det storskaliga industrifiskets roll i Östersjödramat. Nättidningen **Svenssons nyheter Njord**, som är en passionerad försvarare av det storskaliga yrkesfisket, pekar snarare på klimatförändringarna med varmare Östersjövatten som den främsta orsaken till att vissa fiskbestånd minskat tillsammans med många och hungriga skarvar och sälar. Du hittar adressen till SVENSSON på vår [länksida](#). Där redovisas bland mycket annat forskningsresultat och SVENSSON kommenterar också flitigt inlägg från stiftelser och privata institutioner som BalticWaters 2030 och Deep See Reporter, liksom från de olika universiteten som bedriver Östersjöforskning och Havs- och vattenmyndigheten.